

Archiwa – pomiędzy administracją a potrzebami nauki, Poznań, 18-19 listopada 2021 r.

W dniach 18-19 listopada 2021 r. odbyła się konferencja naukowa *Archiwa – pomiędzy administracją a potrzebami nauki* zorganizowana przez Zakład Archiwistyki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Archiwum Państwowe w Poznaniu. Ze względu na panującą sytuację epidemiczną związaną z COVID-19 organizatorzy podjęli decyzję, aby obrady prowadzić w trybie hybrydowym. Uczestnicy zgromadzili się w murach Collegium Historicum UAM oraz łączyli się za pomocą programu MS Teams.

Słowa otwarcia do uczestników skierował prof. Józef Dobosz, dziekan Wydziału Historii UAM, który życzył udanych i owocnych obrad. Następnie głos zabrał mgr Henryk Krystek, dyrektor poznańskiego archiwum, który powitał uczestników i podziękował wszystkim zaangażowanym w organizację konferencji.

Prowadzenie pierwszej części obrad powierzono prof. Krzysztofowi Strykowskiemu, kierownikowi Zakładu Archiwistyki UAM, który na początku nawiązał do zorganizowanej w 2013 r. w Poznaniu konferencji *Nowe funkcje archiwów*. Problemy na niej poruszone znalazły kontynuację w trakcie referatów, jakie zostały zaplanowane w trakcie obrad w 2021 r. Pierwsza referat pt.: *Wokół uwarunkowań działalności archiwalnej* wygłosiła prof. Alicja Kulecka z Uniwersytetu Warszawskiego. Jej zdaniem wszystkie instytucje prowadzące działalność archiwalną swoją pracę powinny opierać na jasnej i przejrzystej misji oraz strategii, które prócz kwestii przynależnych funkcji archiwum jako urzędu powinny odzwierciedlać działalność naukową i popularyzatorską. Archiwiści powinni zwiększyć swoje kompetencje naukowe, które są potrzebne do właściwego kształtowania narastającego zasobu archiwalnego, mimo że placówki archiwalne nie należą do sieci instytucji naukowych. Pracownicy archiwów powinni łączyć zadania administracyjne i naukowe, gdyż w sieci archiwów państwowych istnieje 20 czasopism naukowych, co daje duże pole do działania w sferze naukowej i popularyzatorskiej.

Następnie prof. Waldemar Chorażyczewski z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w wystąpieniu pt.: *Ku czemu zmierzają archiwa? Funkcje archiwów w ujęciu futurologicznym* przedstawił zadania archiwów w obliczu pandemii COVID-19. W jego odczuciu archiwa powinny być zwierciadłem czasu i wydarzeń minionych dla przyszłych pokoleń, czego idealnym przykładem było stworzenie i koordynowanie przez archiwa państwowe projektu Archiwum Pandemii. Dzięki temu w archiwach będą przechowywane wieczyście nie tylko materiały wytworzone przez jednostki państwowe. Obecnie zwiększająca się liczba funkcji archiwów jest wyznacznikiem cza-

sów współczesnych, w związku z czym zwiększa się standaryzacja. W ocenie prof. Chorążyczewskiego za 30 lat powstanie jedna rodzina archiwów dawnych.

Ostatni referat w pierwszej części obrad pt. *Między administracyjną Scyllą i uczoną Charybdą. Rozterki u narodzin profesjonalnej archiwistyki w Stanach Zjednoczonych* zaprezentował Leszek Pudłowski z Wiednia. W sposób syntetyczny ukazał historię i warunki powstawania administracji archiwalnej w Stanach Zjednoczonych oraz przedstawił biografie najbardziej zasłużonych archiwistów amerykańskich (Charles Thomson, Ebenezer Hazard, Marie Bankhead Owen, Margaret Cross Norton, Robert Digges Wimberly Connor).

Po krótkiej przerwie podjęto obrady w kolejnym panelu, którego prowadzenie objął prof. W. Chorążyczewski. Pierwsza głos zabrała mgr Katarzyna Jaskółka-Leśniak reprezentująca Archiwum Narodowe w Krakowie, która w referacie pt.: *Wartościowanie dokumentacji – pomiędzy potrzebami administracji a oczekiwaniami nauki* ukazała współczesne aspekty działania pracowników nadzoru archiwalnego, którzy zajmują się kształtowaniem narastającego zasobu archiwalnego w jednostkach wytwarzających materiały archiwalne. Przedstawiła również pracę działającej przy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych Centralnej Komisji Archiwalnej Oceny Dokumentacji, której głównym celem jest doradzanie i opiniowanie spraw z zakresu kształtowania narodowego zasobu archiwalnego i gromadzenia materiałów archiwalnych¹.

Doktor Włodzimierz Janowski z Archiwum Akt Nowych w Warszawie w referacie pt. *Aktywność naukowa archiwów państwowych w III RP. Casus Archiwum Akt Nowych* zarysował działalność naukową jednostki, której jest wieloletnim pracownikiem. Jako przykład wskazał długoletnią tradycję organizacji zebrań i odczytów naukowych wśród pracowników AAN, ponadto zarysował ich rolę w procesie szkolenia kadr i poszerzania wiedzy o zasobie archiwalnym. Ważnym aspektem pracy naukowej jest wydawanie źródeł archiwalnych, albumów okolicznościowych i innych publikacji, które powstają na podstawie zasobu AAN. Prelegent stwierdził, że archiwa powinny łączyć działalność naukową i administracyjną.

Następnie dr Ewa Rosowska-Jakubczyk z NDAP w wystąpieniu pt.: *Działalność naukowa archiwów państwowych w Polsce. Próba diagnozy* zarysowała to zagadnienie w oparciu o dane, którymi dysponuje reprezentowana przez nią instytucja. Za początek dyskursu uznała artykuł dra Hadriana Ciechanow-

¹ Zob. Zarządzenie nr 35 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 3 kwietnia 2018 r. w sprawie powołania oraz zakresu i trybu działania Centralnej Komisji Archiwalnej Oceny Dokumentacji, https://www.archiwa.gov.pl/files/zarzadzenia_NDAP/zarz35_2018.pdf (dostęp: 25 lutego 2022 r.).

skiego, który został opublikowany w 2018 r. na łamach „Archeionu”². Wskazała, że obecnie należałoby podjąć prace w zakresie przywrócenia archiwistom statusu naukowego przez utworzenie samodzielnych stanowisk badawczych w archiwach państwowych. Dzięki temu zabiegowi jest szansa na formułowanie odpowiedniej tematyki dla badań naukowych z zakresu szeroko rozumianej archiwistyki. Prelegentka stwierdziła, że archiwistyczne ośrodki naukowe podzieliły się w zakresie realizowanej tematyki badawczej przez podział obszaru badań. Jej zdaniem wszystkie ośrodki powinny prowadzić badania naukowe we wszystkich obszarach, tak aby stworzyć coś w rodzaju naukowej rywalizacji.

Ostatni referat pierwszego dnia obrad pt. *Zasób Archiwum Państwowego w Poznaniu w kontekście jego wykorzystania w projekcie Archiwum Kobiet: piszące* zaprezentowała mgr Julia Wesołowska z Archiwum Państwowego w Poznaniu. Ukazała ona cele i idee projektu „Archiwum kobiet: piszące” realizowanego w Instytucie Nauk Literackich Polskiej Akademii Nauk. Następnie przedstawiła przykłady dokumentacji wykorzystanej w projekcie, które są przechowywane w murach poznańskiego archiwum.

Po wysłuchaniu wszystkich wystąpień rozpoczęto dyskusję, w której udział wzięli m.in. dr Dorota Drzewiecka, prof. Marek Konstankiewicz, prof. Alicja Kulecka, dr Hubert Mazur, prof. Lucyna Harc (UWr). Zgodnie z tradycją po zakończonych obradach w Domu Studenckim Jowita odbył się bankiet, w którego trakcie kontynuowano rozmowy związane z tematyką konferencji. Ważne słowa do uczestników skierowała prof. Irena Mamczak-Gadkowska, zaznaczając, że 22 listopada 2022 r. minie pięćdziesiąt lat od powołania poznańskiego Zakładu Archiwistyki, którego pierwszym kierownikiem był doc. dr hab. Franciszek Paprocki. W związku z tym przyszłoroczna konferencja będzie związana z jubileuszem!

Drugi dzień obrad otworzył prof. K. Strykowski powitaniem wszystkich obecnych, a o prowadzenie pierwszego panelu poprosił dr E. Rosowską-Jakubczyk, która do wygłoszenia referatu pt.: *Postęp czy regres w działalności naukowej archiwów państwowych po 1989 roku?* zaprosiła dra Huberta Mazura z Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Na początku omówił on działalność naukową archiwów państwowych w świetle statutów jednostek, wskazując, że jest ona realizowana przez sesje, odczyty, współpracę z uczelniami wyższymi, wydawanie źródeł oraz szeroko rozumianą działalność edukacyjną. Następnie pokrótce zaakcentował najważniejsze elementy aktywności naukowej, jakie są realizowane w perspektywie przedsięwzięć NDAP. Zaznaczył, że działalność naukowa

² H. Ciechanowski, *Działalność naukowa Archiwów Państwowych w koncepcjach Naczelnych Dyrektorów Archiwów Państwowych w XXI w. (Artykuł dyskusyjny)*, „Archeion” 2018, t. 119, s. 317–329.

służy popularyzacji badań. Omówił też kwestie dotyczące publikacji i czasopism wydawanych w archiwach państwowych.

Następnie prof. Marek Konstankiewicz z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie w wystąpieniu pt.: *Zadania administracyjne archiwów państwowych we współczesnej Polsce* zarysował tytułowe zadania oraz przepisy prawne je regulujące. Następnie omówił działania administracji archiwalnej, które są realizowane na podstawie form działania administracji publicznej.

Ostatni referat w tym panelu pt.: *Ogólne czy szczegółowe(?) dane dotyczące systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją zawarte w protokołach kontroli archiwalnej* wygłosiła dr Dorota Drzewiecka z UPKEN. Na początku zaznaczyła, że dane potrzebne do przygotowania wystąpienia zebrała za pomocą ankiet wysłanych do archiwów państwowych – komórek prowadzących prace z zakresu nadzoru archiwalnego. Następnie wyjaśniła pojęcie kontroli archiwalnej oraz zdefiniowała najważniejsze prawa, jakie przysługują kontrolerowi archiwalnemu. Przedmiotem jej szczegółowych rozważań była analiza protokołów kontroli archiwalnej pod kątem elektronicznego zarządzania dokumentacją. Protokoły te zdaniem prelegentki stanowią idealne źródło do badań ilościowych, w jej ocenie potrzebne są jasne wytyczne i standaryzacja danych dotyczących systemu EZD.

Po krótkiej przerwie dr E. Rosowska-Jakubczyk wznowiła obrady w ostatnim panelu konferencji i poprosiła dra Tomasza Matuszaka z Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim o przedstawienie wystąpienia pt.: *Zadania archiwów a nowe wyzwania. Archiwa państwowe w dobie pandemii*. Prelegent ukazał w nim najważniejsze elementy pracy archiwum, kiedy większość czynności została mocno ograniczona w związku z sytuacją sanitarną. Kierowana przez niego jednostka w pierwszych miesiącach pandemii przeniosła się do nowej siedziby, co znalazło odzwierciedlenie w referacie przez ukazanie procesu zarządzania przeprowadzką i kwestii z tym związanych.

Doktor Bartosz Drzewiecki z UPKEN w referacie pt.: *Od „spokoju archiwalnej pracy na Wawelu” do „urzędowania w NDAP” – przyczynek do biografii Anny Ptaśnik*³ przedstawił archiwalia, które ukazują jej pracę w Krakowie i w Warszawie. Skupił się na korespondencji, którą kierowała do Włodzimierza Budki, a która jest przechowywana w jego spuściznie.

Ostatni wystąpił prof. Rafał Galuba z UAM, który w krótkim wykładzie pt.: *Archiwa wyodrębnione centralnej administracji rządowej. Zarządzanie doku-*

³ Anna Ptaśnik (1923–1994) historyk i archiwistka, absolwentka Uniwersytetu Jagiellońskiego, pracownik Archiwum Państwowego w Krakowie (1949–1957), NDAP (1957–1974) oraz Ośrodka Dokumentacji i Informacji PAN (1974–1979). Szerzej zob. K. Rostocka, *Anna Ptaśnikowa* [w:] *Słownik Biograficzny Archiwistów Polskich* t. 2, pod red. B. Woszczyńskiego, Warszawa 2002, s. 151–152.

mentacją i informacją, ukazał pracę archiwów wyodrębnionych w naszym kraju wraz z kwestami dotyczącymi ich kontroli archiwalnej.

Następnie odbyła się dyskusja, w której udział wzięli dr H. Mazur, prof. M. Konstankiewicz, mgr. K. Jaskółka-Leśniak, prof. Magdalena Biniś-Szkopek (UAM), Iwona Fischer (Archiwum Narodowe w Krakowie) oraz prof. R. Galuba. Całość dyskusji podsumowała dr E. Rosowska-Jakubczyk.

Przebieg całej konferencji skonkludował prof. K. Strykowski. Podziękował wszystkim referentom i uczestnikom, którzy zechcieli wziąć udział w obradach, a jednocześnie zaprosił zebranych do wzięcia udziału w kolejnej konferencji, której organizacja została zaplanowana na listopad 2022 r.

Piotr Józefiak

(Archiwum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)